

ဘီယိုဒီဇယ်ကုန်ထုတ်လုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းတို့၏အဖွဲ့ဝင်များ

ပျော်စရာကောင်းသော

The background of the page features the United Nations logo, which consists of a world map centered on the North Pole, surrounded by a laurel wreath. The logo is rendered in a light blue color.

ဘီမိုစာဖိုင်ကရာ
အလံာ်ဘိးဘန်သါလီလော
ပုၤထူလံၤဖိခွဲးယာ်

ဘီမိုနာဖွံ့ဖြိုးရေးကော်မရှင်အလံာ်ဘီးဘၣ်သၢလီလၢပှၤထူလံဖိခွဲးယၢ်

ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ရၤလီၤအိၤလၢ

ကျိၣ်စ့တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢ

တၢ်ထုးထီၣ်ရၤလီၤအဆၢကတီၢ်
လၢအ့ၣ်ဖြၣ် ၂၀၂၁ နံၣ်

လံာ်စဲကျဲးတၢ်း - WANIDA PRESS, ဝှၢ်ကံၢ်မဲ, ကီၢ်ကျိၣ်တဲၣ်
စဲကျဲးအခီၣ်ထံးတဘျီ - ၂,၀၀၀ ဘုၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီ

ကဘျးပု

တၢ်ကတိၤဆျၢန့ၣ်..... ၄

အကူၣ် ၁. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအကျၢၢ်ဘၢ
လံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျီအံၤ..... ၁၄

အကူၣ် ၂. တၢ်အိၣ်မူ, တၢ်သဘျီ,
တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ..... ၁၈

အကူၣ် ၃. တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်ဘျီတၢ်ဘၢဒီးကျိၣ်..... ၂၂

အကူၣ် ၄. တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, ကွဲးပရၢ
ဒီးတၢ်န့ၢ်ဖဲန့ၢ်မၤဘၣ်တၢ်..... ၂၇

အကူၣ် ၅. တၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး
တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်..... ၃၃

အကူၣ် ၆. ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ၣ်ဆၢတၢ်အိၣ်ယၢ..... ၄၀

အကူၣ် ၇. နီၢ်ကစၢ်တၢ်ပတၢ်ပြဲးဒီးပုၤထူလံာ်ဖိ
တၢ်ဘျီသဲး..... ၅၀

အကူၣ် ၈. တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤလံာ်ဘိးဘၣ်
သၢလီၤလၢပုၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢတဘျီအံၤ..... ၅၄

အကူၣ် ၉. တၢ်သ့ၣ်ညါနီၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးလံာ်ဘိး
ဘၣ်သၢလီၤလၢပုၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢအဖီခိၣ်... ၅၈

တၢ်ကတိၤဆၢန့ၢ်

ပှၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်ဆိးဒီးရၤလီၤအသးသကုၤ
ဟီၣ်ခိၣ်ဒီတဘျီအံၤ တၢ်တယၢ်ဝဲဒၣ်လၢကအိၣ်ဝဲဒၣ်အ
ကကွၢ်လွံၣ်ကယၤဘျီ (၄၇၆.၆ ကကွၢ်) ဒီးမ့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်စၢၣ်
စး (၆.၂) မျးကယၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီတဘျီထံဖိကီၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်
နီၣ်ဒူးခဲလၢန့ၣ်လီၤ. ပှၤထူလံၤဖိလၢအအိၣ်ရၤလီၤအသးသ
ကုၤထံကီၢ်အဘျီခွံဆံဘျီလၢဟီၣ်ခိၣ်တဘျီအံၤ ဘၣ်တၢ်
သ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးအိၤလၢအမ့ၢ် ပှၤလၢအသံၣ်ခွဲၣ်ကတိၤ ဒီးက
ဟုကယၢ်ကတၢ်မူအါကလုာ်လၢဟီၣ်ခိၣ်တဘျီအံၤခဲလၢ
ပံးဆံ (၈၀) မျးကယၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤထူလံၤဖိတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ
အတၢ်န့ၢ်သိဒီးထူလံၤတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၤအံၤ မ့ၢ်နီၣ်ဝံၣ်ခံတ
ခါလၢပဟီၣ်ခိၣ်တဘျီအံၤခိၣ်ယၢန့ၣ်အတၢ်အိၣ်စံၣ်အိၣ်
ကျၢဒီးတၢ်လၢတၢ်ပျဲဒီတခါ, တၢ်အိၣ်ကူအီလၢ, တၢ်အိၣ်
ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်ဒီးန့ၣ်တၢ်မူအတၢ်လီၤ
ဆိလိာ်သးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိဟံၤခါမ့ၢ်ကျိဝဲကွၢ်တၢ်
ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ် ဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီလၢအဒီးသန့ထီၣ်

၁ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--dgreports/--dcomm/--publ/documents/publication/wcms_735607.pdf

အသးလၢ တၢ်ထုးထီၣ်ဆိးကါဝဲဒၣ်န့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒိၣ်
ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်အယိ, ပှၤထူလံၤဖိမိၢ်ပၢ်ဖံဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်
တၢ်ကျဲလၢအထူးတီး လၢပှၤဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤဒီးတၢ်မူ
အါကလုာ်သ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်လၢတၢ်ဆိၣ်သနံးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဒ်စိပီၢ်တၢ်လဲၤခိဖျိဒီးတၢ်မၤနီၣ်မၤယါအိၣ်ဝဲအသိး,
ခိဖျိတၢ်မၤလဲၤအိၣ်ကီၢ် ဒီးမိအိၣ်ယၢၤသန့သ့ၣ်တဖၣ်အယိ ပှၤ
ထူလံၤဖိလၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်တဘျီအံၤ အတၢ်ဘၣ်ကွၢ်
ဆၢၣ်မဲာ်လၢတၢ်မၤသံမၤဝီ, တၢ်ဆိၣ်တံာ်မၤနၢၤ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤ
စိး, တၢ်ကျဲၣ်ကျိၣ်သ့ၣ်, တၢ်အိၣ်တူၢ်အိၣ်ကလီၤဒီးတၢ်ဟံး
န့ဆၢၣ်အဝဲသ့ၣ်မိၢ်ပၢ်ဖံဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်လီၢ်တၢ်
ကျဲသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤအသးတလၢ်ကၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်
တူၢ်ဘၣ်တ့ၢ်လံအိၤတဘျးစိတဘျးယၢ် တုၤမ့ၢ်မဆါတနံၤ
အံၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢပဝဲကညီပှၤထူလံၤဖိလၢအဟဲဆိလီၤ
အိၣ်ဆိးအသးဖဲပမိၢ်ပၢ်ဖံဖုအကီၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါအိၣ်ဒ်အမ့ၢ်
“ကီၢ်သူလုၤ” မ့တမ့ၢ် “ကီၢ်လါ” အပူၤ လၢအပူၤကွံာ်အ
နံၣ်ခံကထိဘျီၣ်စ့ၢ်ကိး ပတၢ်လဲၤခိဖျိဒီးတၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်နး
နးကျဲကျဲလၢပယိစိလီၢ်စိပၤ, ကလုာ်ဒိၣ်စိ, မိအိၣ်ယၢၤ,
ဒီးသးမိစိရိသန့အတၢ်ဆိၣ်တံာ်မၤနၢၤအဖီလၢလၢအည့တ
တံာ်ဒီးဘၣ်အံၤ မၤဟးဂီၤပဝဲပှၤထူလံၤဖိတၢ်အိၣ်ဖျါၣ်ယုာ်ခွဲး

ယာ်ဒိၣ်ဒိၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပာ်ပနီၣ်, ဒီသအဒီးအုၣ်ကီၤ က့ၤပုၤထူလံၤဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်အံၤ မ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်ပတီၢ်တၢ် ဂဲလိာ်တခါအယံၤ အလီၢ်အိၣ်သပုၤကတၢ်လၢပဝဲကညီပုၤ ထူလံၤဖိတဖၣ် ကဘၣ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၢ်, စီၣ်မဲာ်စီၣ်နီၣ်ဒီးပၣ် ယုာ်ဂဲလိာ်အီၤဆူၣ်ဆူၣ်ဒီးတုၤလီၤတီၤလီၤ ဒ်သိးပထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ် သဲးတၢ်မိၢ်န့ၢ်သးလီၤလၢအမ့ၢ် နီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသး ခွဲးယာ်အံၤ ကလၢထီၣ်ပုၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယံၤ, ပတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၢ်ဒီးတၢ်ဆိးကါက့ၤဘီမ့ၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢအလံာ် ဘိးဘၣ်သၢလီၤလၢပုၤထူလံၤဖိခွဲးယာ်အံၤ ကမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးခိၣ် တယာ်နီၣ်ဝံာ်ခံၣ်နီၢ်တခါ လၢအကမၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၤပတၢ်ဂဲ လိာ်လၢတၢ်ကတိၤန့ၢ်ခဲးက့ၤပဝဲပုၤထူလံၤဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ ပလီၢ်ကဝီၤ, ထံကီၢ်, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်ပတီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘီမ့ၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်

ဘီမ့ၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢလၢအဲကလံးကျိာ်တၢ်သ့ၣ်ညါအီၤ ဒ်အမ့ၢ် ယူၢ်အဲနံ (United Nations) အံၤ မ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ် တၢ်ကရၢကရိတဖုလၢအဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤဖဲ (၁၉၄၅) နံၣ်လၢထံကီၢ် (၅၁) ဘ့ၣ် ဖဲဟီၣ်ခိၣ်တၢ်ဒုးဖးဒိၣ်ခံဘျီတဘျီ ဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်လီၤ. ဘီမ့ၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရၢလၢအဝဲလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်

အိန်ဖဲနွယ် (New York) ဝှ်, ကီၢ်အမဲရကု (United States of America-USA) အံၤ အကရုဖိလၢအမ့ၢ်ထံကီၢ်ပဒိၣ် သ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢအိၣ်ဝဲဒၣ် (၁၉၇) ဖု (မ့) ဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘီၣ်မ့ၢ်စၢဖိၣ်ကရုအံၤ မ့ၢ်ပျဲၢ်စီၢ်တခါလၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပျဲၢ်သ့ၣ် တဖၣ်ကတၢၣ်ပိၣ်သကိးတၢ် ဒီးပၢ်လီၤသကိးတၢ်ဆၢတဲာ်တ ပူၤယီ ဘၣ်ထွဲဒီးဝှ်ဝီလၢအရူဒိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. ဘီၣ်မ့ၢ်စၢဖိၣ်ကရုဂဲလိာ်လၢတၢ်ပၤကယၢ်က့ၤဟီၣ်ခိၣ် ဒီဘ့ၣ်တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်, တၢ်ယုတၢ်ဖိးဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢဒီးမၤသ ကိးတၢ်ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပျဲၢ်လၢအမ့ၢ်ကရုဖိသ့ၣ်တဖၣ် လၢ တၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်အဝဲသ့ၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ် အတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ ဒီးတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးပၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

ပုၤထူလံၤဖိစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မတၤသ့ၣ်တဖၣ်လဲၣ်

တၢ်ကတိၤပုၤထူလံၤဖိတဖျၢၣ်အံၤဟီၣ်ခိၣ်ဘီၣ်မ့ၢ်ပ တီၢ်တၢ်ထီၣ်ယုဒီးပၢ်ကၢ်ပၢ်ကျၢအီၤဒ်တၢ်မၤကျဲၤသနူတခါယီ အသိးမ့ၢ်တသ့ (မ့) မ့ၢ်တန့ၢ်ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်အရူၢ်အသးလၢ အပၣ်ယုၣ်ဒီးကျၢၢ်ဘၢက့ၤတၢ်ကတိၤ “**ပုၤထူလံၤဖိ**” တခိမ့ၢ်ဒ် လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

၁. ပျာတဂလော်လော် (မ့) ပျာတဝါဒီတဖုလအဒီးကိးလီအသး (မ့) ဟ်ပနီၣ်လီက့အသးဒ်အမ့ၢ်ပျာထူလံၤဖိအသိး,
၂. မ့ၢ်ပျာသ့ၣ်တဖုၣ်လအအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်စိၤတဲၤစိၤ ဒီးစိၤပီၢ်တၢ်လဲၤခိၣ်ဖျိလီတၢ်လီၤဆဲးတပယျာ်ဃီ လအဟ်ပျါထီၣ်က့တၢ်ဟဲအိၣ်ဆိး တချုးဒံးလအတၢ်မလဲၢ်အိၣ်ကီၢ်သန့ဟဲတုၤအိၣ်ဒံးအဆၢကတီၢ်,
၃. မ့ၢ်ပျာသ့ၣ်တဖုၣ်လအတၢ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢဘၣ်ထွဲသ့ၣ်တဖုၣ်ကျၢမုဆူ,
၄. မ့ၢ်ပျာသ့ၣ်တဖုၣ်လအအိၣ်ဒီးပျာဂ့ၢ်ဝီ, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွာ်, မ့တမ့ၢ်ထံၣ်ရှၢ်ကီၢ်သးသန့လီၤလီၤဆိဆိ,
၅. မ့ၢ်ပျာသ့ၣ်တဖုၣ်လအအိၣ်ဒီးအကျိၣ်, လုၢ်လၢ်ထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးတၢ်စူၢ်တၢ်နာ်လီၤလီၤဆိဆိ,
၆. တမ့ၢ်ပျာတဝါတဖုလအအဲၣ်ဒီးဒိၣ်စိၤဒီးဆိၣ်တၢ်မနၢတၢ်ဘၣ်, ဒီး
၇. မ့ၢ်ပျာသ့ၣ်တဖုၣ်လအကဟုကယာ်ဒီးဟၢယာ်က့အဝဲသ့ၣ်မိၢ်ပၢ်ဖံဖုန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢ ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်မူတဝါတၢ်မ

ကျိုးကျေးသွန်တဖန် န်ပျတဝါလီလီဆီဆီတဖုအသိး
န့ၣ်လီၤ။

မ့ၣ်ပဝဲကညီပျထူလံဖိသွန်တဖန်တခီ၊
လာတံၢ်ဟ်ပနီၣ်လီၤက့ၤပသးန်ပျထူလံဖိတဖု
အသိးအဂီၢ် တံၢ်အရူၢ်အသးလီၤလီၤဆီဆီ
မနုၤသွန်တဖန်ကမ့ၢ်တံၢ်အုၣ်ကီၤလာပဂီၢ်လဲၣ်။

ဘီမုၢ်စာဖျိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘၣ်သါလီၤလာပျထူလံ ဖိခွဲးယာ်စံးတံၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တံၢ်မနုၤလဲၣ်

ဘီမုၢ်စာဖျိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘၣ်သါလီၤလာပျထူ
လံဖိခွဲးယာ်လာအဲကလံးကျိၣ်တခီတံၢ်သ့ၣ်ညါအီၤဒ်အမ့ၢ်
“United Nations Declaration on the Rights of Indigenous
Peoples-UNDRIP” အံၤ တမ့ၢ်တံၢ်ခွဲးတံၢ်ယာ်လီၤလီၤဆီ
ဆီလာတံၢ်ကွဲးဟ်လီၤဒီးအာၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အီၤဘၣ်. မ့ၣ်တ
ခီ မ့ၢ်ပျထူလံဖိတံၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်ဃုာ်ခွဲးယာ်စာကဒိၣ်တခါ လာ
တံၢ်ကသ့ဟ်ဂံၢ်ဟ်ကျၢၤ, မၤဆူၣ်ထီၣ်, စိာ်ကဖိထီၣ်, ဟ်
ကဲဒီးဟ်ပနီၣ်က့ၤအီၤလာထံကီၢ်ဘီမုၢ်ဒီးပဒိၣ်ပပျၢ်သ့ၣ်တ

၂ https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/5session_factsheet1.pdf

ဖဉ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လံာ်ဘိးဘဉ်သါလီၤတဘျီလၢ
အဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲဒၣ်ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖဉ် နိသိးကဒီးန့ၢ်ဘဉ်
က့ၤပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်တီတၢ်တြၢ်, ကသဘျီလၢတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်,
ဒီးကဒီးန့ၢ်ဘဉ်က့ၤတၢ်ထဲသိးတုၤသိးခွဲးယၢ် နိပှၤအဂၤအ
သိးကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘီမ့ၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘဉ်
သါလီၤလၢပှၤထူလံၤဖိခွဲးယၢ် (တၢ်ကိးထီၣ်ခိဖုၣ်အိၤဒ်အမ့ၢ်
ယုၢ်အဲၣ်ဒြၢ်) အံၤ မ့ၢ်ထံကီၢ်ဘီမ့ၢ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်တၢ်
အၢၣ်လီၤဆိၣ်ထွဲဒီးနီၣ်ထီၣ်တခါ လၢတၢ်အုၣ်ကီၤက့ၤပှၤထူ
လံၤဖိခွဲးယၢ်စၢ်ကဒိၣ်သ့ၣ်တဖဉ် ဒီးဒ်သိးထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤ
သ့ၣ်တဖဉ်ကမၤလၢပှၤက့ၤအမူဒါ လၢတၢ်ပာ်ကဲဒီးဒီသဒါ
က့ၤပှၤထူလံၤဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်သ့ၣ်တဖဉ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. ယုၢ်အဲၣ်ဒြၢ်အံၤ မ့ၢ်ထံကီၢ်ဘီမ့ၢ်အတၢ်အၢၣ်လီၤတခါ
လၢတၢ်ကသ့အုၣ်ကီၤက့ၤပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖဉ်အသူးသ့ၣ်
လၢကပီၤ နိပှၤအဂၤအသိးကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တချုးဒံးလၢဘီမ့ၢ်စၢ်ဖိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘဉ်သါလီၤ
လၢပှၤထူလံၤဖိခွဲးယၢ်အံၤ တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အိၤဖဲဘီမ့ၢ်စၢ်
ဖိၣ်ကရၢဘျီၣ်ဒိၣ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ် (UN General Assembly) ဖဲ
လါစဲးပထုဘၢၣ် (၁၃) သီ, (၂၀၀၇) နံၣ်အတီၢ်ပူၤဒံးဘဉ်
န့ၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမ့ၢ်ပတီၢ်တၢ်ဂဲၤလိာ်လၢပှၤထူလံၤဖိခွဲးယၢ်အံၤ

စးထိပ်တွ်လံ အသးလၢအပူကွံင်အနံင်ယိးဆံဘျဲး^၃ လံ
လံလံန့ၣ်လီၤ. လၢဘီမုၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤ
လၢပုၤထူလံဖိခွဲးယၢ်အပူ တၢ်ကွဲးအဆၢဖိခဲလၢ်အိၣ်
(၄၆) ထံၣ် လၢအကွဲးဖျါထီၣ်ပုၤထူလံဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်
လၢတၢ်ကဘၣ်ဒီသအက့ၤအီၤ လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. တၢ်
ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤအပူ
သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘျးစဲလိာ်အသးတခါဒီးတခါဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်
တၢ်မၤတက့ၢ်တခါလၢ ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ် အမူဒါ
အိၣ်လၢကဘၣ်အုၣ်ကီၢ်ဒီးဒီသအက့ၤပုၤထူလံဖိခွဲးယၢ်သ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လွံၢ်ထံၣ်လၢအကျါဘၢက့ၤဝဲ
ဒၣ်လံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျဲးအံၤတခါမ့ၢ်ဝဲဒၣ် (၁) နီၢ်က
စၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢ်, (၂) တၢ်ပာ်ပနီၣ်က့ၤပုၤ
ထူလံဖိဒ်ပုၤလီၤဆိတဖျါအသိးခွဲးယၢ်, (၃) တၢ်ဘၣ်သး
လၢအသဘျၢ, ချးဆၢချးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိ
(FPIC), ဒီး (၄) တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပူဖျဲးဒီးတၢ်ကွဲးတလီၤ
တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ပယိပဒိၣ်မ့ၢ်ဒၣ်လဲဘီမုၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢအကရၢ
ဖိတဖု လၢအအၢၣ်လီၤဆိၣ်ထွဲဒီးပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢ

^၃ http://files.unicef.org/policyanalysis/rights/files/HRBAP_UN_Rights_Indig_Peoples.pdf

လံာ်ဘိးဘၣ်သါလီလၢပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်အံၤအဖီခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်, တၢ်မၤလုာ်သ့ၣ်ခါပတ်းဒီးတၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်အၢၣ်လီလၢပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်မၤအသးတယုာ်ဃီ ဖဲပှၤထူလံာ်ဖိခိၣ်ပာ်ဖံဖုတၢ်လီၤတၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ပာ်ကဲ, အုၣ်ကီၤဒီးဒီသဒါက့ၤပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, ဘီမုၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢအလံာ်ဘိးဘၣ်သါလီလၢပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ် (ယုာ်အဲၣ်ဒြိၣ်) အံၤ မ့ၢ်လံာ်တၢ်န့ၣ်ကျဲအရူၤဒိၣ်တခါ လၢတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ဒီးမၤလၢထီၣ်ပှၤထီၣ်က့ၤအီၤ ဖဲဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်တၢ်အၢၣ်လီအလံာ်ဃံးဃာ် ဘၣ်ထွဲဒီးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်လၢအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်လၢ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ပှၤမၤတၢ်ဖိကရၢတၢ်အၢၣ်လီအလံာ်ဃံးဃာ်နီၣ်ဂံၢ် (၁၆၉) လၢပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်ဒီးကလုာ်န့ၣ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် (International Labour Organization Convention on Indigenous and Tribes Peoples No. 169)
- တၢ်အၢၣ်လီအလံာ်ဃံးဃာ်လၢတၢ်မူအါကလုာ်အဂီၢ် (Convention on Biological Diversity)

- ဟိတ်ခိန်ဒီဘုဂ်အလံာ်ဘိးဘဂ်သါလီလောပှဟိတ်ခိန်ဖိ
ခွဲးယာ် (Universal Declaration of Human Rights)
- ဘီမုာ်စာဖျိန်ကရုတ်အာန်လီအလံာ်ပံးယာ်လောထံဖိကီာ်
ဖိဒီးထံရူာ်ကီာ်သဲးခွဲးယာ် (UN Covenants on Civil and
Political Rights)
- ဘီမုာ်စာဖျိန်ကရုအာန်လီအလံာ်ပံးယာ်လောမုာ်
ကျါဝဲကွာ်, ပှဂုာ်ဝီ, ဒီးတံာ်ဆဲးတံာ်လခွဲးယာ် (U N
Covenants on Economic, Social and Cultural Rights)
- ဟိတ်ခိန်ဘီမုာ်တံာ်အာန်လီအလံာ်ပံးယာ်လောတံာ်မလီ
မာ်ကွံာ်တံာ်ကွာ်တလီကလုာ်ဂုာ်ဝီကွာ်ဂီအကလုာ်ကလုာ်
(International Convention on Elimination of All
Forms of Racial Discrimination)
- တံာ်အာန်လီအလံာ်ပံးယာ်လောဖိသန်ခွဲးယာ်
(Convention on the Rights of the Child)
- တံာ်အာန်လီအလံာ်ပံးယာ်လောတံာ်မလီမာ်ကွံာ်တံာ်ကွာ်
တလီကွာ်ဂီအကလုာ်ကလုာ်လောပိာ်မုာ်ပိာ်မာ်အဖိခိန်
(Convention on the Elimination of All Forms of
Discrimination Against Women)

အကျဉ်း(၁)

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢအကျၢ်ဘၢလံာ်ဘိးဘၣ် သၢလီၤတဘ့ၣ်အံၤ

- (၁) နီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢ်,
- (၂) တၢ်ပၢ်ပနီၣ်က့ၤပုၤထူလံၤဖိဒ်ပုၤလီၤဆိတဖူၣ်အသိး
ခွဲးယၢ်,
- (၃) တၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ, ချးဆၢချးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်
ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (FPIC), ဒီး
- (၄) တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပူၤဖျးဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်.

အဆၢဖိ(၁) ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်

ဒ်ပုၤတဖူၣ်တထာ (မ့) နီၢ်တဂၤအသိး, ပုၤထူ
လံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်
လၢလၢပျဲပျဲ လၢကမုၢ်လၢသးခုလၢအ
ဝဲသ့ၣ်အပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် ဒီးတၢ်
သဘျူသ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲး
ပၢ်လီၤအိၤဖဲ ဘီမုၢ်စၢဖျိၣ်ကရၢတၢ်ဘျူ

မိဂ်ပှ်၊ န်ပစံးတၢ်အသိး ဟီၣ်ခိၣ်ဒီဘၣ်အလံာ်ဘိးဘၣ်သါ
လီၤလၢပှ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ် ဒီးထံကီၢ်ဘိမုၢ်ပှ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲး
ယၢ်တၢ်ဘျၢသဲစးသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၂) တၢ်ထဲသိးတုၤသိး

ပှ်ထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီး
တၢ်ထဲသိးတုၤသိးခွဲးယၢ် န်ပှ်အဂၤ
သ့ၣ်တဖၣ်အသိးအပိၤ, လၢတၢ်ဆိး
ကါက့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်, န်ပ
စံးတၢ်အသိး လၢတၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်က့ၤပှ်
ထူလံၤဖိအတၢ်မ့ၢ်တၢ်အဂီၢ် အလီၢ်အိၣ်
လၢကဘၣ်သဘျၢ လၢတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်ကိးမံ
ကိးကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၃) နီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢ်

ပှ်ထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ
နီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပၤလီၤသးခွဲးယၢ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. န်ပစံး

တၢ်အသိး အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သဘျုးခွဲးယၢ် လၢကယုထၢ အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ရၢၢ်ကီၢ်သးအတီၤပတီၢ်, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်, ပှၤဂ့ၢ် ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၄) နီၢ်ကစၢ်တၢ်ဟတၢ်ပြးလီၤက့ၤသး

လၢတၢ်ဆိးကါက့ၤအဝဲသ့ၣ်နီၢ်ကစၢ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဟ လီၤသးခွဲးယၢ်အဂီၢ်, ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်လၢနီၢ်ကစၢ်တၢ်ဟတၢ်ပြးလီၤက့ၤသး

(မ့) အိၣ်ဒီးအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအပဒိၣ် ပပှၢ်လၢတၢ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲ ဒီးတၢ်ဟ တၢ်ပြးက့ၤဒွဲးပှၤဒီးလီၢ်ကဝီၤဂ့ၢ်ဝီ ဘၣ်ထွဲ, ဒီးတကတီၢ်ယီလၢတၢ် ဆိၣ်ထွဲက့ၤအဝဲသ့ၣ်နီၢ်ကစၢ်တၢ်ဟ တၢ်ပြးတၢ်ဖံးတၢ်မၤက့ၢ်ဂီၤအကလုာ် ကလုာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၅) တၢ်ကရၢကရိတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤသး

ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ဟၤကယၢ်က့ၤ (ဟံးယၢ်ဟၤယၢ်က့ၤ) ဒီးမၤဆူၣ်ထီၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ရူၢ်ကီၢ်သဲး, သဲစး, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢကရၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤသးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဇိန့ၣ်အသိး အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ယုထၢ လၢကပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်လၢထံၣ်ရူၢ်ကီၢ်သဲး, မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်, ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဂ့ၢ်ဝီ လၢထံၣ်ကီၢ်ဒိတဘ့ၣ်အပတီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၆) တၢ်ကဲထီၣ်ဘၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိခွဲးယၢ်

ပှၤထူလံၤဖိကိးဂၤအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ တၢ်ကဲထီၣ်ဘၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိ ဖဲထံကီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဆိးလၢအပူၤတဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်မူ, တၢ်သဘျု, တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ
ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ

အဆၢဖိ (၇) တၢ်အိၣ်မူ, တၢ်သဘျုဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢခွဲးယၢ်

၁. ပှၤထူလံၤဖိကိးဂၤအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢကအိၣ်မူ
ဘၣ်လၢတၢ်သဘျု, တၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်ဒီးလၢတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ
အပူၤန့ၣ်လီၤ.

၂. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်သဘျု လၢတၢ်မၤသံလီၤ
တူၣ်ကွံာ်တၢ်, တၢ်မၤအမၤသီဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကွံာ်

ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်, ဒ်ပစံးတၢ်အသိး

တၢ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဟံး

န့ၣ်ဆူၣ် (မ့) ထုးဖးဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်
ဒီးအဖိအလံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၈) တံဆိပ်တံလဲလဲပျဲဒီတခါ

၁. ပျဲထူလံးဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်သဘျဲ လာတံၤမၤဆူၣ်ကျဲၣ် ကျီသ့ၣ်သနူက့ၢ်ဂီၤ (မ့) တံၤမၤဟးဂီၤအဝဲသ့ၣ်တံဆိပ် တံလဲက့ၢ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပျဲသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဟံလီၤတံၤမၤအကျိၤ အကွာ်တုၤလီၤတီၤလီၤလာတံၤတြီဆာဝဲဒၣ်-

က. တံၤဖံးတံၤမၤ (မ့) တံၤဟူးတံၤဂဲၤတမံၤ လံၤလံၤလာအအိၣ်ဒီးတံၤပညိၣ် လာကမၤဘၣ်ဒိဒီးဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အ ဝဲသ့ၣ်လုာ်လံၤထူသနူဒီးတံၤ ဆိပ်တံလဲအလုာ်အပျဲ (မ့) အတံၤမ့ၢ်တံၤသ့ၣ်တဖၣ်,

ခ. တံၤဖံးတံၤမၤ (မ့) တံၤဟူးတံၤဂဲၤတမံၤ လံၤလံၤလာအအိၣ်ဒီးတံၤပညိၣ်လာကမၤဘၣ်ဒိ ဒီးဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တံၤလီၢ်တံၤကျဲ, မ့တမ့ၢ် တံၤအိၣ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်,

- ဂ. တာ်နီဟးထီၣ်ဆူၣ်ကွံာ်အဝဲသ့ၣ်လၢအမိၢ်ပၢ်ဖံဖုဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တာ်လီၢ်တာ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ,
- ဃ. တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢတာ်ကျဲၣ်ကျီသ့ၣ်ကွံာ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်, ဒီး
- င. တာ်ရၤလီၢ်တာ်ကစီၣ်ကမၣ်သန့ကွံာ်ဂီၤတမံၤလၢလၢအဆီၣ်သခုထီၣ် (မ့) ငှးအိၣ်ထီၣ်ကလုာ်တာ်ကွံာ်တလီၢ်တာ် ဒီးတာ်ထီၣ်ထီၣ်ဒါလိာ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၉) တာ်ဘၣ်ထွဲလိာ်သးဒီးပှၤတတၢထူလံၤ ဒီးပှၤကလုာ်

ဒ်အဝဲသ့ၣ်အလုာ်လၢထူသန့, တာ်ဆဲးတာ်လၢ, ဒီး တာ်လုာ်တာ်လၢအတာ်ဘျးစဲလိာ်သးအိၣ်ဝဲအသိး, ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢ ကဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်သးဒီးပှၤတတၢထူလံၤ (မ့) ပှၤကလုာ်တဖုလၢလၢန့ၣ်

လီး. လာတာဆိးကါက့တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အံၤအဖီခိၣ်, တၢ်က့ၢ်တလီၤက့ၢ်ဂီၤတဘၣ်အိၣ်ထီၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၁၀) တၢ်သးဆူၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲ

ပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်တဘၣ်နီၣ်ဆူၣ်ကွံာ်အဝဲသ့ၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ် (မ့) တၢ်လီၤတၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤဘၣ်. မ့တမ့ၢ်လၢပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျူ,

ချးဆါချးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်လၢတၢ်လိးက့ၤ (မ့) တၢ်ဟ့ၣ်ခၢၣ်စးကဒါက့ၤတၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီးတၢ်တီၤဖါအိၣ်မး, ဒီးနီၣ်ကစၢ်တၢ်ယုထၢလၢတၢ်ကဟဲက့ၤအိၣ်ဆိးကဒါက့ၤဆူအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲဘၣ်တခီ တၢ်တဘၣ်သးဆူၣ်အဝဲသ့ၣ်အလီၤအကျဲဘၣ်.

တံဆိပ်တံလှ၊ တံဘူဉ်တံဘါဒီးကျိဉ်

အဆာဖိ (၁၁) တံဆိပ်တံလှခွဲးယာ်

၁. ပှထူလံဖိသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတံခွဲးတံယာ်လှ ကကျိး
သုဒီးဒုးမုဒုးဂဲထီဉ်က့အဝဲသ့ဉ်အလုာ်လှထူသနုဒီး
တံဆိပ်တံလှ ဒီးတံလုာ်တံလှသ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီ.
တံလှအပဉ်ယုဉ်သ့ဉ်တဖဉ်မ့ဝဲ တံခွဲးတံယာ်လှ
တံဟံးယာ်ဟံးယာ်, တံဒီးသအ, ဒီးတံမဂုထီဉ်ပသီ
ထီဉ်က့အဝဲသ့ဉ်တံဆိပ်တံလှက့ဂီပနီဉ်တံအိဉ်

ဖျါလှအပူကွံဉ်, ခုခါခဲအံဒီးခါလှက
ဟဲသ့ဉ်တဖဉ်, နံပစံးတံအသိးတံ
စံဉ်စိတဲစိအလီအကျဲဒီးတံဖိတံ
လံလှပျာသ့ဉ်တဖဉ်, တံစုသ့ခိဉ်
ဘဉ်က့ဂီအဒိသ့ဉ်တဖဉ်, မူးဒီး
ဘူဉ် တံရဲဉ်တံကျဲသ့ဉ်တဖဉ်, စဲး
ဖိကဟဉ်ပီးလီ, နွဲလှတံအိဉ်ဖျါဒီး

တၢ်ဂဲၤဒိသ့ၣ်တဖၣ်, ဒီးလံာ်ဧါလဲၣ်ဧါသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. မ့တမ့ၢ်လၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ဘၣ်သးလၢအသ
ဘျၢ, ချးဆၢချးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအိၣ်
ဘၣ် (မ့) တၢ်မ့ၢ်လုၢ်သ့ၣ်ခါပတ်အဝဲသ့ၣ်ပှၤထူလံၤဖိ
တၢ်ဘျၢသဲစး, လုၢ်လၢထူသန့ဒီးတၢ်လုၢ်တၢ်လၢသ့ၣ်တ
ဖၣ်ဘၣ်တခီ ပှၤထူလံၤဖိအတၢ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်ဒ်အမ့ၢ်
တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်ကူၣ်သ့ဖးသ့, တၢ်ဘျၢတၢ်ဘါဒီး
တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်က
ဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤမၤဘၣ်လိာ်က့ၤအိၣ်ဖျိတၢ်ဆုၤကဒါက့ၤ (မ့)
ဟ့ၣ်ကဒါက့ၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၁၂) တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ဘျၢတၢ်ဘါခွဲးယၢ်

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်
ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်,
ကွီးသ့, မၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီး
သိၣ်လိမၤယုၤက့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်
စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ဘျၢတၢ်ဘါအ
လုအလၢဒီးမူးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်

တဖန်နှင့်လီ၊ အဝဲသွန်အိန်ဒီးတံးခွဲးတံးယံာ်လၢကဟံး
ယံာ်ဟယံာ်, ဒီသအ, ဒီးန့ၣ်လီအိန်ဆိးဒီးန့ၣ်ဘၣ်က့အဝဲ
သွန်တံးဆဲးတံးလၢဒီးတံးန့ၣ်တံးထူအလီၢ်အကျဲသွန်တ
ဖန်, တံးခွဲးတံးယံာ်လၢတံးဆိးကါဒီးဟယံာ်က့အဝဲသွန်
တံးလုၢ်တံးလၢအမူးတံးဖိတံးလံးပီးလီ ဒီးတံးခွဲးတံးယံာ်
လၢတံးဆုၢ်ခိၣ်ခံကဒါက့အဝဲသွန်အသံစိၣ် (အဒိ, ပု
သံစိၣ်အယံအက့, အခိၣ်ဆူၣ်, အမဲ) သွန်တဖန်နှင့်လီ၊

၂. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပုၢ်သွန်တဖန်ကဘၣ်မၤန့ၣ်ဒီး (မ့) ဆုၢ်
ခိၣ်ခံကဒါက့တံးလုၢ်တံးလၢအမူးတံးဖိတံးလံးပီး
လီဒီးပုသံစိၣ် (အဒိ, ပုသံစိၣ်အယံအက့, အခိၣ်ဆူၣ်,
အမဲ) သွန်တဖန်ဆူပုထူလံးဖိသွန်တဖန်အအိၣ်ဒ်တံး
မၤကျိၤကျဲလၢအအိၣ်ဒီးတံးတီၤဖအိၣ်မး, တံးထံၣ်အီၤဖျိ
ဖျိဖျါဖျါဒီးတုၤလီၤတီၤလီၤ ဒ်အဖိးမံလိၣ်အသးဒီးပုထူ
လံးဖိတံးမၤကျိၤကျဲအိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီ၊

အဆာဖိ (၁၃) တာ်ခွဲးတာ်ယာ်လာတာ်သုၣ်ညါဒီးဆိးကါ နီၣ်ကစၢ်အကျိၣ်, တာ်စံၣ်စါဒီးမိၢ်ပာ်ဖံဖုတာ်မၤလိာ်ပိာ်လီၤ

၁. ပုၤထူလံၤဖိသုၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်
ခွဲးတာ်ယာ်လာကမၤမူမၤဂဲၤထီၣ်,
ဆိးကါ, မၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်
ဒီးစိာ်မူစိာ်ဂဲၤက့ၤအဝဲသုၣ်
တာ်စံၣ်စါတဲစါ, အကျိၣ်, မိၢ်
ပာ်ဖံဖုတာ်ဟ့ၣ်ခီဟ့ၣ်နီၣ်ဒီးတာ်
တဲယုၤ (တာ်မၤလိာ်ပိာ်လီၤ) သုၣ်
တဖၣ်, တာ်ထံၣ်ဒီးတာ်ဆိမိၣ်ဒိၣ်ယိာ်
သန့, တာ်ကွဲး, ဒီးလံာ်စိၤလဲာ်စိၤသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီး
ပုၤထူလံၤဖိသုၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လာတာ်ဟ်ပ
နီၣ်ဒီးဟၤယာ်က့ၤအဝဲသုၣ်ထူလံၤတာ်မံၤတာ်သုၣ်လာအပုၤ
တတၢ, တာ်လီၢ်တာ်ကျဲးဒီးပုၤကူပုၤကညီသုၣ်တဖၣ်အကျါ
လာဖိစါလံၤစါလာကဟဲသုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ထံကီ်ပဒိ်ပျ်သ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်အုၣ်ကီၤမၤလီၤတံၢ်လၢ
တံၢ်ခွဲးတံၢ်ယၢ်ဒ်အံၤတကလုာ်အံၤ တံၢ်ကဘၣ်ဒီသဖၢ
အီၤ, ဒီးပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်န့ၢ်ဟံၢ်အီၤလီၤတံၢ်
လီၤဆဲး ဒီးတကတီၢ်ယီၤ တံၢ်ကဘၣ်န့ၢ်ဟံၢ်စ့ၢ်ကိးအဝဲ
သ့ၣ်တဖၣ်ဖဲထံၣ်ရူၢ်ကီၢ်သဲး, သဲးဒီးတံၢ်ပတံၢ်ဆုၢ်တံၢ်
လိာ်ကွီၢ်အဆၢကတီၢ် ဒီဖျိတံၢ်ကျိာ်ထံတံၢ် (မ့) တံၢ်မၤ
ကျိၤကျဲအကြးအဘၣ်လၢအဂၤသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်အလီၢ်အိၣ်
ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, ကွဲးပရၢ ဒီးတၢ်န့ၣ်ဖဲန့ၣ်မၤဘၣ်တၢ်

အဆၢဖိ (၁၄) တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သန့
ဒီးတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ပီညါလၢအဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢ
လုၢ်လၢ်ထူၤသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အဖိခိၣ်

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကသ့ၣ်
ထီၣ်ဒီးပၤယၢ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့သန့ဒီး
ကရၢသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးဆိးကါက့ၤအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအကျိၣ်
ဖဲတၢ်သိၣ်လိမၤယုၤအဆၢကတီၢ်လၢအဖိမံလိၣ်အသး
ဒီးအဝဲသ့ၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢကျိၤကျဲ
သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ပှၤထူလံၤဖိကိးဂၤ, လီၤဆိ
ဒၣ်တၢ်ဖိဒံဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်,
အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်
ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်

သွက်ကလုာ်ကိးပတီၢ်ဒီး လၢအတအိၣ်ဒီးထံကီၢ်ပဒိၣ် ပပှၢ်အတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

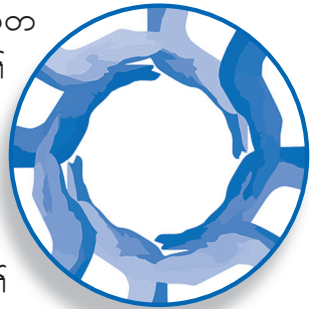
၃. ဒ်သိးပှၢ်ထူလံၤဖိ, လီၤဆီဒ်တၢ်ဖိဒ်ဖိသၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢ အအိၣ်လၢပှၢ်တတအချၢသ့ၣ်တဖၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်က့ၤတၢ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လုာ်လၢထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ ဒီးကျိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ကသ့အဂီၢ်, ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်သ့ၣ်တ ဖၣ် ကဘၣ်ပာ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်တပှၢ်ယီၤဒီးပှၢ်ထူလံၤဖိ ဒီးထူးလီၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤတုၤလီၤတီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၁၅) တၢ်ခိဆၢက့ၤပှၢ်ထူလံၤဖိတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ အမ့ၢ်အတီၤသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်သန့ပှၢ်

၁. ပှၢ်ထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီး တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအဝဲသ့ၣ်တၢ် ဆဲးတၢ်လၢ, လုာ်လၢထူသန့, တၢ်စံၣ်စိတဲစိ, သ့ၣ်သ့ၣ်လၢ ကပီၤဒီးတၢ်လီၤဆီလိာ်သးသ့ၣ် တဖၣ်အယိ အလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်က

ဘၣ်ဆိကမိၣ်ခီဆါက့ၤဂ့ၢ်ဝီသ့ၣ်တ
ဖၣ်အံၤဒ်ကျဲအကြားအဘၣ်ကတၢ်
ဖဲတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ဒီးကမျါ
တၢ်ကစီၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်
တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

- ၂. လၢတၢ်တြီဆါဒီးမၤလီၤမၢ်ကွံာ်တၢ်
ကွံာ်ဆံးအါစ့ၤတၢ် ဒီးတၢ်ကွံာ်တလီၤ
တၢ် ဒီးကတီၢ်ယီၤ မၤဆူၣ်ထီၣ်ဒီးစိာ်ကဖိထီၣ်က့ၤတၢ်ဆီၣ်
လီၤသ့ၣ်ဆီၣ်လီၤသး, တၢ်န့ၢ်ဟံၢ်လိာ်သးဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုာ်
လိာ်သးလၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အကျါ ယုာ်ဒီးပှၤတတၢ
လၢအဂၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်က
ဘၣ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ် ဒီးပာ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်တပူၤယီၤဒီး
ပှၤထူလံၤဖိ လၢတၢ်ထုးလီၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲဒီးမၤဖျါထီၣ်တၢ်
ဖဲတၢ်မၤအမိာ်လံၤမိာ်ပှၤတုၤလီၤတီၤလီၤန့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၁၆) ကွဲးပရာ

၁. ပှးထူလံးဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲကွဲးပရာ (Media) (အဒိ- ကွဲးလုလိၤ, ကွဲးဟူဖျါ, လံာ်ပရာပစၢ်) လၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအကျိၣ် ဒီးကတီၢ်ယီၤအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်ကွဲးပရာကွၢ်ဂီၤ လၢအတဘၣ်ထွဲဒီးပှးထူလံးဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှးသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်အုၣ်ကီၤမၤလီၤတံာ်လၢပဒိၣ်န့ၣ်ဟကွဲးပရာသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ခိဆၢက့ပှးထူလံးဖိတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်လီၤဆိလိာ်သးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ပပှးသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်အုၣ်ကီၤမၤလီၤတံာ်လၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢအသဘျၢသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ကဘၣ်ထီၣ်ဂဲၤသဆၣ်ထီၣ်အီၤဖဲနီၣ်တဂၤန့ၣ်ဟကွဲးပရာသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ လၢတၢ်ခိဆၢက့ပှးထူ

လံဖိလုာ်လုာ်ထူသနူဒီးတံဆဲးတံလုာ်လုာ်အတအိၣ်ဒီး
တံကွာ်ဆံးအါစ့တံဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၁၇) တံန့ၣ်ဖံးန့ၣ်မၤဘၣ်တံ

၁. ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘိမုာ်ဒီးထံကီၢ်ပတီၢ်ပုၤမၤတံဖိတံဘျုးသဲးအိၣ်
ဝဲအသိး, ပုၤထူလံဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတံခွဲးတံယံာ်
လုာ်မုာ်လုာ်သးခုဘၣ်လုာ်တံခွဲးတံယံာ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တ
ဖၣ်လုာ်လုာ်ပုၤန့ၣ်လီၤ.

၂. လုာ်တံကူၣ်လိာ်တံပိၣ်သကိး
ဒီးတံပာ်ဖိၣ်မၤသကိးတံဒီးပုၤထူ
လံဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်, ထံကီၢ်ပ
ဒိၣ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်ဒုးအိၣ်
ထီၣ်တံမၤကျိၤကျဲၤလုာ်ဒိးသအက့ၤ
ပုၤထူလံဖိ အဖိအလံၤသ့ၣ်တဖၣ်လုာ်
မုာ်ကျိၤဝဲကွာ်တံအိၣ်တူၣ်အိၣ်ကလီၤဒီး
တံဖံးတံမၤလုာ်အလီၤဘၣ်ယိၣ်, မၤတံာ်တံဖိသၣ်
တံကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, မ့တမ့ၢ်မၤဆါဖိသၣ်အတံအိၣ်
ဆူၣ်အိၣ်ချ့, နီၢ်ခိၣ်ကွာ်ဂီၤ, သးတံဆိကမိၣ်, တံစ့ၢ်တံ

နာ၊ တာ်ဒီသုဉ်ဒီသးအသကဲာ်
ပဝး၊ ဒီးပှာဂှ်ဝီတာ်ဂုထီဉ်ပ
သီထီဉ်သုဉ်တဖဉ်အဖီခိဉ်
န့ဉ်လီၤ. လာတာ်ဟ့ဉ်စိ
ဟ့ဉ်ကမီၤက့ၤဖိဒံဖိသဉ်ဒ်
အံၤသုဉ်တဖဉ်အဂီၢ်, အလီၢ်
အိဉ်လာတာ်ကဘဉ်ဆိမိဉ်ထံဆိ
မိဉ်ဆးက့ၤတာ်ဂှ်သုဉ်တဖဉ်အံၤ ယုဉ်ဒီးတာ်ဂှ်ဘဉ်ထွဲ
လိာ်သးဒီးတာ်ကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုဂှ်ဝီသုဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

၃. ပှာထူလံၤဖိသုဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လာတာ်တ
ဘဉ်ကွၢ်တလီၤအဝဲသုဉ်ဖဲတာ်ဖံးတာ်မၤအပူၤ, တာ်န့ဉ်ဖံး
န့ဉ်မၤတာ်, မ့တမ့ၢ်တာ်ဟ့ဉ်တာ်ဘူးတာ်လဲသုဉ်တဖဉ်အ
ဆာကတီၢ်န့ဉ်ဘဉ်.

တၢ်ပၣ်ဃုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး
တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်

အဆၢဖိ (၁၈) တၢ်ပၣ်ဃုၣ်ပၣ်ဂီၢ်
လၢတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အပူၤ

ပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်
ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကပၣ်ဃုၣ်ပၣ်
ဂီၢ်လၢတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ် ဘၣ်ထွဲဒီးဂ့ၢ်
ဝီလၢအကဖုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး
အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲ
သ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကပုၤထူထီၣ်အခၢၣ်စး လၢ
ကမၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢအဂီၢ်, ဆိးကါအဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်
ဒၣ်ဝဲတၢ်မၤအကျဲအကပိၤ, ပၤယၢ်ဒီးဖုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤထူ
လံၤဖိတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အကျိၤအကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

**အဆာဖီ (၁၉) တော်ဘန်သးလာသဘျ၊ ချူးဆာချူး
ကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဘျာသဲ
စးဒီးတၢ်မၤကျဲသနူသ့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်**

တချူးလၢတၢ်ကအာၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဒီးဒုးလိာ်ထီၣ်ဖး
ထီၣ်က့ၤတၢ်ဘျာသဲစးဒီးတၢ်မၤကျဲသနူ (ဖီလံစံၣ်) လၢအ
ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်
အဖီခိၣ်အဆာကတီၢ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်, လၢတၢ်ဟံသးကဆီဒီး (တၢ်
သ့ၣ်ဘျာသးဘျာ) အပူၤ ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ် ကဘၣ်
ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိၣ်ဒီးဟံဖိၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်
တဖၣ်လၢတၢ်ကမၤန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဘၣ်သးလာသဘျ, ချူး
ဆာချူးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (FPIC)အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

**အဆာဖီ (၂၀) တၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူဒီး
တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ**

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်ဟံး
ယာ်ဟၤယာ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်သး,
မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီကျိၤကျဲသနူသ့ၣ်တဖၣ်, ဒီးတၢ်စိာ်

မူစိန်ဂဲကွအဝဲသ့ၣ်လုာ်လါ
ထူသနူမုာ်ကျိၤဝဲကွာ်တၢ်
ဟူးတၢ်ဂဲဒီးတၢ်ဖံးတၢ်
မၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ဖဲပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်
တၢ်မ့ၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ် (မ့)

မၤဟးဂီၤကွာ်အဝဲသ့ၣ်နီၢ်ခိတၢ်
လုာ်အိၣ်သးသမူတၢ်ဖံးတၢ်မၤကျိၤကျဲသ့ၣ်တဖၣ်တခီ, အဝဲ
သ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢလၢပျဲပျဲ, လၢတၢ်ဒီးန့ၢ်
ခၢၣ်စးကဒါက့တၢ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီးတၢ်
တီၤဖၤအိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၂၁) မုာ်ကျိၤဝဲကွာ်
ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်အိၣ်မုာ်ဆိးဟၤ**

၁. ပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်မၤဂ့ၢ်
ထီၣ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်မုာ်ကျိၤဝဲကွာ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝိတၢ်အိၣ်သး, န
ပစံးတၢ်အသိးတၢ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်
သ့, တၢ်န့ၢ်ဖံးန့ၢ်မၤဘၣ်တၢ်, တၢ်စုသ့ခိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိ,
ကံာ်စီတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်လိ, ဟံၣ်ယီတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိး

လီၤကျဲ, တၢ်ကဆဲၣ်ကဆိ, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ဒ်သိးပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အမုၢ်ကျိၤဖဲၤကွၢ်ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်အိၣ်သးကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်, အလီၢ်အိၣ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤတဖၣ်ကဘၣ်အုၣ်ကီၤဒီးဟ်လီၤတၢ်မၤအကျိၤအကျဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. အလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆိကမိၣ်ထံက့ၤတၢ်လၢပှၤထူလံၤဖိလၢအသ့ၣ်က့ၤသးပှၤ, ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤ, သ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်, ဖိဒံဖိသ့ၣ်ဒီးပှၤက့ၤပှၤကွဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်လိၣ်နီၢ်နီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၂၂) ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်က့ၤသးပှၤ, ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤ, သ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်, ဖိဒံဖိသ့ၣ်ဒီးပှၤက့ၤပှၤကွဲၣ်

၁. အလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဆိကမိၣ်ထံဆိကမိၣ်ဆဲးက့ၤတၢ်လၢပှၤထူလံၤဖိလၢအသ့ၣ်က့ၤသးပှၤ, ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤ, သ့ၣ်ဘီၣ်သးစၢ်, ဖိဒံဖိသ့ၣ်ဒီးပှၤက့ၤပှၤကွဲၣ်သ့ၣ်တဖၣ်တၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤလီၤဆိဆိဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် ဖဲတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤပှၤထူလံၤဖိခွဲးယၢ်အလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျီအံၤအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ထံကီပဒိဉ်ပပျာ်သ့ဉ်တဖဉ်ကဘဉ်ဟ်ဖျိဉ်မၤသကိးတၢ်
 ဒီးပုထူလံာ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်တပူဇးလၢတၢ်အုဉ်ကီမၤလီ
 တံာ်က့ပိာ်မုဉ်ပိာ်မၤဒီးဖိဒိဖိသဉ်သ့ဉ်တဖဉ်ကဒီးန့ာ်ဘဉ်
 တၢ်ဒိသဒါ ဒီးတၢ်အုဉ်ကီလၢလၢပျဲပျဲလၢတၢ်စုဆူဉ်ခိဉ်
 တကး ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီတၢ်ကွၢ်ဂီၤအကလုာ်ကလုာ်အ
 ဖိခိဉ်န့ဉ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၂၃) တၢ်မၤအကံာ်ခိဉ်လၢတၢ်ကဘဉ်မၤဆိအီၤ
 ဒီး တၢ်မၤကျဲခိဉ်သ့ဉ်လၢတၢ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်အဂီၢ်**

ပုထူလံာ်ဖိသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢက
 ဆၢတၢ်ဒီးဒုးအိဉ်ထီဉ်တၢ်မၤအကံာ်ခိဉ်လၢတၢ်ကဘဉ်မၤဆိ
 အီၤ (Priorities) ဒီးတၢ်မၤကျဲခိဉ်သ့ဉ် (Strategies) လၢတၢ်

ဆိးကါက့အဝဲသ့ဉ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ
 တၢ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်အဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.
 လီဆီဒဉ်တၢ်ပုထူလံာ်ဖိသ့ဉ်တ
 ဖဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢက
 ပဉ်ဃုာ်ပဉ်ဂီၢ်တုၤလီၤတီၤလီၤလၢ
 တၢ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်ဒီးတၢ်ဟ်လီၤတၢ်
 ဆၢတၢ်ဒိ အမ့ၢ်တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်

ချွေ၊ ဟံဉ်ယီတၢ်အိဉ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲ၊ မုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်ဒီး ပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤလၢအဘဉ်ထွဲလိာ်သးဒီးအဝဲသ့ဉ် တဖဉ်န့ဉ်လီၤ. လၢန့ဉ်အမဲာ်ညါအဝဲသ့ဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ် ယာ်လၢကပၤဆုၤဒီးအံးထွဲကွၢ်ထွဲက့ၤတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲၤအံၤ သ့ဉ်တဖဉ်ဒ်အနီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲတၢ်ကရၢကရီၤအတၢ်အိဉ်သ့ဉ် ထီဉ်ဆီလီၤသးအိဉ်ဝဲအသိးန့ဉ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၂၄) တၢ်အိဉ်ဆူဉ်အိဉ်ချ့ခွဲးယာ်

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ဉ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်က ဆိးကါဝဲဒ်လုာ်လုာ်ထူသန့ကသံဉ်သ့ဉ်ဂံၢ်ဝဲသ့ဉ် တဖဉ် ဒီးတကတီၢ်ယီၤ အိဉ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်ဟံး

ယာ်ဟံးယာ်က့ၤမိၢ်လုာ်လုာ်တၢ်ကူ စါယါဘျါကျိၤကျဲၤဒီးတၢ်မၤအလု အလၢသ့ဉ်တဖဉ်, ဒီးတၢ်လၢ အပဉ်ယုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကဟု ကယာ်ဒီးရဲဉ်သဲကတီၢ်က့ၤ ကသံဉ်သ့ဉ်ဂံၢ်ဝဲ, တၢ်မံၤ လာ်ဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိ, ဒီးလၢလု တၢ်မျၢၢ်ထးသံလၢအမ့ၢ်ဟီဉ်လၢာ်

ပနံသုၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဇ်
န့ၣ်အသိးပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်
တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်
ယၢ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်
ပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်
အိၣ်ချ့တၢ်ခ့တၢ်ပှၤအ
တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်
ခဲလၢ် လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်
တလီၤတၢ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. ပှၤထူလံၤဖိတဂၤလၢ်လၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်တုၤသိးထဲသိးခွဲး
ယၢ်လၢကဒီးန့ၣ်ဘၣ်နီၢ်ခိဒီးနီၢ်သးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့
အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအတီၤပတီၢ်လၢဂ့ၢ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ.
အလီၢ်အိၣ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်ကပၢ်လီၤတၢ်
ဖံးတၢ်မၤကျိၤကျဲၤ လၢအလိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးလိၣ်
ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ.

ဟီၵ်ခိၵ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၤ

အဆၢဖိ (၂၅) တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ်အတၢ်ဘၵ်ထွဲလိာ်သးဒီး
လုာ်လၢ်ထူသန့ဟီၵ်ခိၵ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၵ်တၢ်အိၵ်ယၤ

ပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၵ်တဖၵ်အိၵ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ
တၢ်ဟံးယာ်ပၤယာ်ဒီးမၤဆူၵ်ထီၵ်က့ၤအဝဲသ့ၵ်တၢ်စ့ၢ်တၢ်
န့ၢ်အတၢ်ဘၵ်ထွဲလိာ်သးလီၤလီၤဆိဆိဒီးအဟီၵ်ခိၵ်က
ပံာ်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ, ထံနိ, ပိၵ်လဲၵ်မဲာ်ဖံးခိၵ်, ဒီးန့ဆၢၵ်
တၢ်အိၵ်ယၤဘၵ်ထွဲလၢအဂၤလၢအဝဲသ့ၵ်န့ၢ်ပၤ, အိၵ်ဆိးဒီး

ဆိးကါ (မၤအိၵ်) အိၤ ဖိလုာ်လၢ်ထူသ
န့တၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၵ်အိၵ်ဝဲအသိး
န့ၵ်လီၤ. အဝဲသ့ၵ်အမူအဒါအိၵ်
လၢတၢ်ဒိသဒါ, ကဟုကယာ်ဒီး
စိာ်ခိက့ၤတၢ်အိၵ်ယၤဖိအံၤသ့ၵ်
တဖၵ်လၢဖိလံာ်လၢခံတစါအဂီၢ်
န့ၵ်လီၤ.

အဆာဖိ (၂၆) တ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ဟ, တၢ်မၤအိၣ်, တၢ်မၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးတၢ်ကၤဃာ်က့ၤလုၢ်လၢ်ထူသန့ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤ

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ, ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤလၢအဝဲသ့ၣ်န့ၢ်ဟ, အိၣ်ဆိး, ဆိးကါ (မၤအိၣ်), မ့တမ့ၢ်ဒီးန့ၢ်အိၣ်လုၢ်လၢ်ထူသန့တၢ်လီၤစၢၤလီၤသ့ၣ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

၂. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ဟဘၣ်, ဆိးကါ (မၤအိၣ်), မၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်ဒီးကၤဃာ်က့ၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲ, ဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဟဘၣ်အိၣ်အိၣ်လုၢ်လၢ်ထူသန့ခွဲးယၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

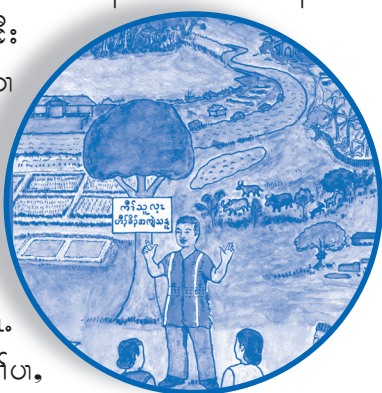
၃. အလီၢ်အိၣ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဟ်ပနီၣ်ဒီးဒိသဖၢက့ၤဟီၣ်ခိၣ်က

ပံ့, တာ်လီၢ်တာ်ကျဲ, ဒီးန့ဆာ်တာ်အိၣ်ယၢၤအံၤသ့ၣ်
တဖၣ် ဒ်သဲးစးတာ်မၤကျဲအိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ. သဲးစးတာ်
ဟံပနီၣ်က့ၤတာ်အံၤကဘၣ်မ့ၢ်တာ်လၢအဖိးမံလိာ်အ
သးဒီးပုၤထူလံၤဖိတာ်န့ၢ်ဟဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ခွဲးယာ်အလုာ်လုာ်
ထူသန့ဒီးတာ်ဆဲးတာ်လၢသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၂၇) ပုၤထူလံၤဖိတာ်ဘျၢသဲးစးဒီးလုာ်လုာ်ထူ
သန့လၢဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ဆာ်တာ်အိၣ်ယၢၤအဖိခိၣ်**

ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီး
ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤတာ်မၤကျိၤကျဲလၢအအိၣ်ဒီးတာ်တီၤဖၤ
အိၣ်မး, လၢအသဘျၢ, တက့ၢ်မဲာ်တာ်ဘၣ်, လၢအ အိးထီၣ်
အသးလၢပုၤကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်, ဒီး
လၢတာ်ထံၣ်အိၤဖျိဖျိဖျါဖျါသ့လၢ
တာ်ဟံပနီၣ်က့ၤပုၤထူလံၤဖိ
သ့ၣ်တဖၣ်အတာ်ဘျၢသဲးစး,
လုာ်လုာ်ထူသန့, တာ်လုာ်တာ်
လၢ,ဒီးတာ်န့ၢ်ဟဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်
ခွဲးယာ်သ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
တာ်လၢအပၣ်ယုာ်အံၤမ့ၢ်တာ်န့ၢ်ဟ,

အိုင်ဆိးဒီးမေအိုင်ဟိုင်ခိုင်ကပံင်ခွဲးယာ်ဒ်လုာ်လါထူသနူတၢ်
လီၤစၢလီၤသွၢ်အိုင်တၢ်လံဝဲအသိးသွၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤထူ
လံၤဖိသွၢ်တဖၣ်အိုင်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်ပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ်
လၢတၢ်မၤကျိၤကျဲၤအံၤသွၢ်တဖၣ်လၢတၢ်သဘျၢ အပူၤန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၂၈) တၢ်ဒီးန့ၢ်ခၢၣ်စးကဒါက့ၤတၢ်ခွဲးယာ်

- ၁. တၢ်မ့ၢ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ဘၣ်ဖုးအဝဲသွၢ်ဟိုင်ခိုင်ကပံင်, ဟဲန့ၣ်
လီၤအိုင်ဆိးဒီးမေအိုင်အီၤလၢအတအိုင်ဒီးအဝဲသွၢ်တၢ်
ဘၣ်သးလၢသဘျၢ, ချးဆၢချးကတီၢ်ဒီးသွၢ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်
တၢ်ကျိၤ (FPIC) ဘၣ်န့ၣ်, ပှၤထူလံၤဖိသွၢ်တဖၣ်အိုင်
ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကက့ၤအိုင်ဆိးဒီးဒီးန့ၢ်ကဒါက့ၤအ
ဝဲသွၢ်ဟိုင်ခိုင်ကပံင်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤဒီးန့ၢ်ဆၢတၢ်အိုင်
ယၢၤသွၢ်တဖၣ်လၢအအိုင်ဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်, တၢ်တီဖၢ
အိုင်မး, ဒီးတၢ်ယူယီၣ်တုၤသိးန့ၣ်လီၤ.
- ၂. တၢ်အိုင်သးဒ်အမ့ၢ်တၢ်က့ၤအိုင်ဆိးဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်က့ၤအဝဲ
သွၢ်ဟိုင်ခိုင်ကပံင်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲၤဒီးတၢ်အိုင်ယၢၤသွၢ်
တဖၣ်ကဲထီၣ်အသးမ့ၢ်တသ့ဘၣ်တခီ, ပှၤထူလံၤဖိသွၢ်

တဖန်အိန်ဒီးတန်ခွဲတန်ယာ်လၢကဒီးန့ၢ်ခၢ်စးကဒါက့ၤ
တၢ် ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်, တၢ်အိၣ်ယၢၤ, မ့တမ့ၢ်ကျိၣ်
စ့လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တီၤဖၤအိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၂၉) တၢ်ကဟုကယာ်ရဲၣ်သဲကတီၤဒီး
တၢ်ဒီသဒါက့ၤခိၣ်ယၢၤန့ၢ်ဆၢၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်
ဒီးန့ၢ်ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ**

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖန်အိၣ်ဒီးတန်ခွဲတန်ယာ်လၢတၢ်က
ဟုကယာ်ရဲၣ်သဲကတီၤဒီးဒီသဒါက့ၤအဝဲသ့ၣ်ခိၣ်ယၢၤ
န့ၢ်ဆၢၣ်, ဟီၣ်ခိၣ်ကပံၣ်, တၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲဒီးတၢ်အိၣ်ယၢၤ
သ့ၣ်တဖန်န့ၣ်လီၤ. အလီၢ်အိၣ်လၢထံ ကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤ
သ့ၣ်တဖန်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးလိၣ်ထီၣ်
ဖးထီၣ်က့ၤတၢ်တိၤစၢၤမၤစၢၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်
ကျဲလၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖန်အ
ဂီၢ်လၢတၢ်ကဟု ကယာ်ဒီးဒီသ
ဒါက့ၤခိၣ်ယၢၤန့ၢ်ဆၢၣ်လၢအတ
အိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်အက့ၢ်
အဂီၢ်နီတမံၤဘၣ် န့ၣ်လီၤ.

၂. မှတမ့ၢ်လၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်
 ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်
 အတၢ်ဘၣ်သးလၢအ
 သဘျူ, ချးဆၢချးက
 တီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်
 ကျိၤ (F P I C) ဘၣ်တခီ,
 ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်
 ကဘၣ်အုၣ်ကီၤမၤလီၤတၢ်လၢတၢ်
 ဖိတၢ်လံၤပီးလီလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စုၣ်တၢ်ပှၢ်ဒီးလၢအလီၤ
 ဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် တၢ်သုတဟ်ကီၤဃာ် (မ့) တၢ်တၢၤ
 ကွံၣ်ဖဲပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်တၢ်လီၢ်
 တၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤတဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

၃. တၢ်ဖိတၢ်လံၤပီးလီလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်စုၣ်တၢ်ပှၢ်လၢတၢ်
 တၢၤကွံၣ်အိၣ်ဖဲပှၤထူလံၤဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်လီၢ်တၢ်
 ကျဲပူၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်မၤဘၣ်ဒိအဝဲသ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်
 ချ့တခီ, ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဟ်လီၤတၢ်
 ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢတၢ်လီၤကွံၣ်စုၣ်ကယာ်ဒီးတၢ်တိစၢမၤစၢ
 က့ၤပှၤထူလံၤဖိဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၃၀) သုးမုာ်သံဉ်ဘိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲး

၁. မ့တမ့ၢ်လၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်သးစဲ, တၢ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ် (မ့) တၢ်ယုထီၣ်လၢအသဘျူအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်, သုးမုာ်သံဉ်ဘိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲးသ့ၣ်တဖၣ်တဘၣ်မၤအသးဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤဘၣ်.

၂. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဆိးကါဘၣ်ဖုးပှၤထူလံၤဖိဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးတၢ်လီၤတၢ်ကျဲလၢသုးမုာ်သံဉ်ဘိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တခီ အလီၢ်အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်ဆိဒီးပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ် ဒ်တၢ်မၤအကျိၤအကျဲလၢအကြးအဘၣ်ကတၢ်အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၃၁) တာ်ဆဲးတာ်လၢဒီး တာ်ကူၣ်သ့ဖးဘၣ်တာ်စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ်

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယၢ်လၢတာ်ဟံး
ယၢ်ဟၤယၢ်, ကၤယၢ်, ဒီးသၢဒီးမၤဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်
က့ၤအဝဲသ့ၣ်တာ်ဆဲးတာ်လၢတာ်န့ၣ်သါ, တာ်သ့ၣ်ညါထူ
လံၤ, ဒီးလုၢ်လၢ်ထူသန့ဒီးတာ်ဆဲးတာ်လၢအတာ်အိၣ်ဖျါ,
စဲအ့ၣ်ဒီးစဲးဖိကဟၣ်ပိညါတာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟံၣ်အမ့ၢ်ပှၤ
ကူပှၤကညီဒီးတာ်မူချံၣ်စၢတာ်အိၣ်ယၤ, တာ်ချံၣ်တာ်သ့ၣ်,
ကသံၣ်ကသီ, တာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ဟံၣ်ဘၣ်ထွဲဒီးတာ်မဲတာ်မါ
ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ, မိၢ်ပၢ်ဖံဖုတာ်စံၣ်ယဲၤတဲယဲၤ, တာ်န့ၣ်တာ်
ထူအလီၢ်အကျဲ, ကျိၣ်ဒီးလံၣ်လဲၢ်, တာ်စုသ့ခိၣ်ဘၣ်

တာ်ကူၣ်ထုးန့ၣ်တာ်အကျိအကျဲ, တာ်
လိၣ်ခိၣ်လိၣ်ကွဲ, တာ်ယဲၤပူ, တာ်
သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, တာ်ဂဲၤကလံၣ်,
မူးတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲ, နွဲလၢတာ်သ့
တာ်ဘၣ်ဒီးတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအဂၤသ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါ,
ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်

ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ဟံးယၢ်ဟၤယၢ်, တၢ်ကၤယၢ်, ဒီသဒၤ
ဒီးမၤဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်ကၤအဝဲသ့ၣ်တၢ်ကူၣ်သ့ဖးဘၣ်တၢ်
စုလီၢ်ခိၣ်ခိၣ် (intellectual property), နီပစံးတၢ်
အသိး တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတၢ်န့ၢ်သါ, ထူလံၤတၢ်သ့ၣ်ညါနီၣ်
ဟံးဒီးလုၢ်လၢ်ထူသန့ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်ဖျါ
သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. လၢတၢ်ဟံးဖှိၣ်မၤသကိးတၢ်တပူၤယီၤဒီးပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တ
ဖၣ်အဖီခိၣ်, ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤသ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဟံးလီၤ
တၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤအကျိၤအကျဲတုၤလီၤတီၤလီၤလၢတၢ်ဟံးပနီၣ်
ဒီးတၢ်ဒီသဒၤကၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၃၂) ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဒီးန့ဆၢၣ်
တၢ်အိၣ်ယၤအတၢ်ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်**

၁. ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဆၢ
တဲာ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤအဂံၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်
မၤဆိအီၤဒီးတၢ်မၤကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်မၤဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်
(မ့) တၢ်ဆိးကါကၤအဝဲသ့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်, တၢ်လီၢ်
တၢ်ကျဲၤဒီးန့ဆၢၣ်တၢ်အိၣ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. တချူးဒီးလာတၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်ပျဲဆူတၢ်
ဂုထီၣ်ပသီထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲ, ဒ်ပ
စံးတၢ်အသိး တၢ်တိၣ်ကျဲလၢအဟဲ
န့ၣ်လီၤမၤအိၣ်ဒီးအိၣ်တူၢ်အိၣ်ကလီၤ
ကွံာ်လၢလ့တၢ်လုၢ်ဒိၣ်ပွၤဒိၣ်, ထံနိ, ဒီး

န့ဆၢတၢ်အိၣ်ယၤလၢအကဖုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်
ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်က
ပံာ်, တၢ်လီၤတၢ်ကျဲဒီးန့ဆၢတၢ်အိၣ်ယၤသ့ၣ်တဖၣ်
ဒီးဘၣ်န့ၣ် အလီၤအိၣ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပုၤသ့ၣ်တဖၣ်က
ဘၣ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်, ဟ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ် ဒီးဒီးန့ဆိ
ပုၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သးလၢအသဘျ့, ချူး
ဆၢချူးကတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (FPIC) န့ၣ်လီၤ.

၃. လၢတၢ်မၤလီၤကဆၢၣ် (မ့) မၤဆံးလီၤစ့ၤလီၤတၢ်ဘၣ်ဒိ
ဘၣ်ထံးလၢအကအိၣ်ထီၣ်လၢခိၣ်ယၤန့ဆၢၣ်, မုၢ်ကျိၤ
ဝဲၤကွာ်, ပုၤဂ့ၢ်ဝီ, တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, မ့တမ့ၢ်တၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်
သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, အလီၤအိၣ်လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပုၤတဖၣ်
ကဘၣ်ဟ်လီၤတၢ်ယ့ၣ်လီၤဘျါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အကျိၤအကျဲ
လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တီတၢ်တြၢ်ဒီးတၢ်တီဖၤအိၣ်မးသ့ၣ်တ
ဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နီကစာတံပတံပပးဒီးပုထူလံဖိ တံဘျာသဲစး

အဆာဖိ (၃၃) ပုထူလံဖိအတံမံတံ, တံကဲထီနံကရဖိဒီးထံဖိကီဖိ

၁. ပုထူလံဖိသ့တဖနအိနဒီးတံခွဲတံယံလကပံ
လီတံဆာတံလကအနီကစာဒဲအတံမံတံ (မ့)
တံကဲထီနံကရဖိ ဒ်အဲသ့တံလံတံလံဒီးလံလံ
ထူသနသ့တဖနအိနဲအသိနနဲလီ. တံဆာတံဒ်
အံတကလုာ် တမံတံလကအကမဘနဒိအဲသ့တံ
ခွဲတံယံလကတံကဲထီနံဘနထံ
ဖိကီဖိ ဖဲထံကီလကအဲသ့
အိနဆိလကအပူနနဲဘနလီ.

၂. ပုထူလံဖိသ့တဖနအိန
ဒီးတံခွဲတံယံလကမ
တံဆာတံလကအဲသ့တံ
ကရကရီအတံအိနသ့ထီနဆိ

လီးသးအကွာအဂီၤ ဒီးတၢ်ယုထာ
ထီၣ်ကရၢဖိၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်မၤအ
ကျိၤအကျဲအိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၃၄) ပှၤထူလံၤဖိ
တၢ်ဘျၢသဲးဒီးတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်**

ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢက
စိၣ်ကဖိထီၣ်, ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးဟံးယၢ်ဟံးယၢ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်
အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲသဲးတၢ်မၤကျိၤကျဲသန့ဒီးတၢ်လုၢ်တၢ်လၢ်
သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်ဟီၣ်ခိၣ်ဘီမုၢ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိခွဲးယၢ်တၢ်ဘျၢသဲး
အိၣ်ဝဲအသိးန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၃၅) မူဒါဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤ

ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢက
ဆၢတဲၣ်ပၢ်လီၤပှၤတဂၤလၢ်လၢ်အမူဒါဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤဖဲအဝဲ
သ့ၣ်ပှၤတဝၢပူၤန့ၣ်လီၤ.

**အဆာဖိ (၃၆) တာ်ခွဲးတာ်ယာ်လာတာ်ဟံးဃာ်
ပာဃာ်ဒီးတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ဆဲးကျးဆဲးကျိး၊
တာ်ရုလိာ်မုာ်လိာ်ဒီးတာ်ဟံးဖိၣ်မၤသကိးတာ်**

၁. ပှၤထူလံာ်ဖိ၊ လီၤဆိဒၣ်တာ်ပှၤလာအဘၣ်တာ်နီၤဖးဒီးလီၤ
မုာ်လီၤဖးခိဖျိထံဆာကီၢ်ဆာသ့ၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်
ယာ်လာကဟံးဃာ်ပာဃာ် ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၤတာ်ဆဲး
ကျိးဆဲးကျး၊ တာ်ရုလိာ်မုာ်လိာ်ဒီးတာ်ဟံးဖိၣ်မၤသကိး
တာ်တပူၤဃီ၊ ဒ်ပစံးတာ်အသိးတာ်လာအပၣ်ဃုာ်ဒ်အမ့ၢ်
တာ်စ့ၢ်တာ်နာ်၊ တာ်ဆဲးတာ်လၤ၊ ထံရူၢ်ကီၢ်သဲး၊ မုာ်ကျိၤ
ဝဲၤကွာ်၊ ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. လၢတာ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပီၣ်ဒီးတာ်ဟံးဖိၣ်မၤသကိးတာ်တ
ပူၤဃီဒီးပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အ
ဖိခိၣ်၊ ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်တဖၣ်
ကဘၣ်ဟံးလီၤတာ်မၤအကျိၤ
အကျဲတုၤလီၤတီၤလီၤလာတာ်
ရဲၣ်ကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ဟူး
တာ်ဂဲၤဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတ
ကတီၢ်ဃီ အုၣ်ကီၢ်မၤလီၤတံာ်လာ

တၢ်ဒူးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဖိ (၃၇) တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဒီးတၢ်ဒူးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤတၢ်အၢၣ်လီၤလံာ်ပံးဃာ်

၁. ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပျာ်သ့ၣ်တဖၣ်အလီၢ်အိၣ်လၢကဘၣ်ဟံၣ်ကဲ, ဟ့ၣ်လၢဟ့ၣ်ကပီၤ, ဟံၣ်ပနီၣ်ဒီးဒူးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤတၢ်အၢၣ်လီၤဒီးလံာ်ပံးဃာ်လၢအဝဲသ့ၣ်ဆဲးလီၤမံၤပနီၣ်ဒီးပျၢထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်တပူၤဃီန့ၣ်လီၤ. ပျၢထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၂. လံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျီအံၤတၢ်တဘၣ်ထူးထီၣ်အိၣ်ပညီလၢအကမၤလီၤကယး (မ့) မၤလီၤမၢ်ကွံာ်ပျၢထူလံၤဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအအိၣ်ကွဲးလီၤအသးဖဲတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤ, လံာ်ပံးဃာ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤနီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

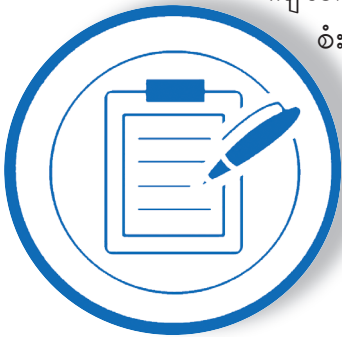
တၢ်ဒုးလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်က့ၤလံာ်ဘိးဘၣ် သၢလီၤလၢပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်တဘျီအံၤ

အဆၢဖိ (၃၈) ထံကီၢ်ပတီၢ်တၢ်မၤအကျိၤအကျဲ

လၢတၢ်ကူၣ်လိာ်တၢ်ပိာ်ဒီးတၢ်ပာ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်
တပူၤဖိဒီးပှၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဖိခိၣ်, ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၤ
သ့ၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ပာ်လီၤတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤဒီးတၢ်မၤအကျိၤအ

ကျဲလၢအကြၢးအဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဒ်ပ
စံးတၢ်အသိးတၢ်လၢအပာ်ယုာ်ဒ်အ

မ့ၢ်တၢ်ကွဲးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်
တၢ်သီ, လၢတၢ်မၤလၢထီၣ်ပှၤ
ထီၣ်က့ၤပှၤထူလံာ်ဖိခွဲးယၢ်အ
လံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျီအံၤ
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၃၉) တာ်ဆိန်ထွဲမၤစၢ လၢပဒိန်ပပှ်ဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤ

ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်
ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယၢ်လၢတာ်ဒီးန့ၢ်
ဘၣ်ကျိၣ်စ့ဒီးကျိၣ်ကျဲပိညါ
တာ်ဆိန်ထွဲမၤစၢလၢထံကီၢ်
ပဒိန်ပပှ်ဒီးထံဂုၤကီၢ်ဂၤက
ရၢသ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ် ဒ်အဝဲ
သ့ၣ်တာ်ခွဲးတာ်ယၢ်လၢအဘၣ်
တာ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သါ
လီၤတဘျီအံၤအပူၤအိၣ်ဝဲအသိးန့ၢ်လီၤ.

အဆာဖိ (၄၀) တာ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်

ဖဲထံကီၢ်ပဒိန်ပပှ်ဒီးကရူၢ်ကရၢသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်လုာ်
သ့ၣ်ခါပတ်ၣ်, မၤဟးဂီၤဒီးတယူးယီၣ်ပာ်ကဲအဝဲသ့ၣ်တာ်ခွဲး
တာ်ယၢ်လၢတာ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သါလီၤတဘျီ
အံၤအပူၤအခါန့ၢ်, ပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်
ယၢ်လၢလၢပျဲပျဲ, လၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တာ်ယ့ၣ်လီၤဘျီလီၤတာ်သ

ဘဉ်သဘဉ် ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်
 တၢ်မၤကျိၤကျဲၤ လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်
 တီၤဖၤအိၣ်မး ဒီးလၢအတီၢ်အကြၢ်
 န့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတၢ်ကျိၤ
 ကျဲၤလၢတၢ်ယုၣ်လီၤဘျီလီၤတၢ်သ
 ဘဉ်သဘဉ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်

သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ကဘဉ်မ့ၢ်တၢ်လၢအပာ်
 ကဲဒီးကွၢ်ထံဆိကမိၣ်က့ၤတၢ်လၢပှၤထူလံၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်
 လုတၢ်လုာ်, လုာ်လၢထူသန့, တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီဒီးသဲ
 စးတၢ်မၤကျဲၤသန့ဒီးဖိးမံလိာ်သးဒီးထံကီၢ်ဘီမုၢ်ပှၤဟီၣ်ခိၣ်
 ဖိခွဲးယာ်န့ၣ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၄၁) တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢ
 ဘီမုၢ်စၢဖိၣ်ကရၢဒီးပဒိၣ်ပပှၢ်ကရၢ**

လၢတၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်
 ဒီးမၤလၢထီၣ်ပျဲထီၣ်က့ၤပှၤထူလံၤ
 ဖိခွဲးယာ်အလံာ်ဘိးဘဉ်သၢလီၤတ
 ဘ့ၣ်အံၤအဂီၢ်, ဘီမုၢ်စၢဖိၣ်ကရၢ,
 ထံကီၢ်ပဒိၣ်ပပှၢ်, ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဘီ

မူတိုင်းကရုဏာရီသွတ်တဖန် ကဘဉ်ပတ်ဖိုင်မေသကိးတၢ်တပူဃီဒီးဆိဉ်ထွဲမၤစၢပူဃီထူလံၤဖိသွတ်တဖန်လၢကျိဉ်စ့ဒီးကျိးကျဲပိညါတၢ်သ့တၢ်ဘဉ်အကလုာ်ကလုာ်န့ဉ်လီၤ.

**အဆၢဖိ (၄၂) ဘီမုၢ်စၢဖိုင်
ကရၢဒီးအဝဲကျိးဘဉ်ထွဲ**

ဘီမုၢ်စၢဖိုင်ကရၢအပူဃီဟ့ဉ်ကူဉ်ဟ့ဉ်ဖးတၢ်ကရၢဒ်အမ့ၢ်တူၢ်ယံာ်တၢ်ကူဉ်လိာ်အိဉ်သကိးလၢပူဃီထူလံၤဖိဂ့ၢ်ဝီ

(UNs' Permanent Forum on Indigenous Issues-UNPFII) ဒီးကရၢဘဉ်ထွဲလီၤလီၤဆိဆိလၢအအိဉ်သ့ဉ်ထီဉ်ဆိလီၤအသးဖဲထံကီၢ်ပတီၢ်ဃုာ်ဒီးပဒိဉ်ပပုၢ်သ့ဉ်တဖန်ကဘဉ်စိာ်ကဖိထီဉ်, ပာ်ကဲ, ဒီးဆိးကါလံာ်ဘိးဘဉ်သါလီၤတဘုဉ်အံၤတုၤလီၤတီၤလီၤန့ဉ်လီၤ.

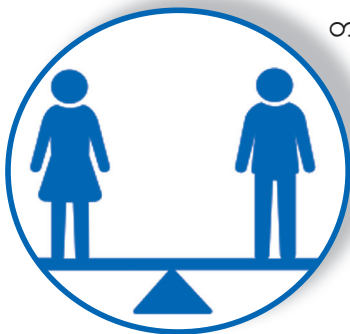
တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ဟံၣ်ဘၣ်ထွဲဒီး လံာ်ဘိးဘၣ်သါလီၤလၢပုၤထူလံာ်ဖိ ခွဲးယၢ်တဘျီအံၤအဖီခိၣ်

အဆၢဖိ (၄၃) နီၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အဖုၣ်ကတၢၢ်လၢ
တၢ်မၤလၢထီၣ်ပွဲၤထီၣ်က့ၤလံာ်ဘိးဘၣ်သါလီၤတဘျီအံၤ

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤဖဲလံာ်ဘိး
ဘၣ်သါလီၤတဘျီအံၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အ
နီၣ်ထီၣ်အဖုၣ်ကတၢၢ်, ဖိပစံးတၢ်အသိး နီၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်ပ
နီၣ်လၢစ့ၤန့ၢ်အံၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်တူၢ်လိာ်အီၤတသ့ဘၣ်, လၢပုၤ
ထူလံာ်ဖိလၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်တ
ဘျီအံၤအတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဂဲၤ,
သ့ၣ်သ့ၣ်လၢကပီၤ, ဒီးတၢ်
အိၣ်မ့ၢ်ဆိးဟၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၄၄) မှန်ခွါတၢ်ထဲသီးတုၤသီးခွဲးယၢ် ဒီးတၢ်သဘျုး

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်သဘျုး လၢအ
ဘၣ်တၢ်ပၤပနီၣ်အီၤဖဲလံာ်
ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤ
အပူၤသ့ၣ်တဖၣ်အုၣ်ကီၤက့ၤ
တၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါခွဲးယၢ်
ပျဲသီးသီးန့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၄၅) ပုၤထူလံာ်ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအက

ပုၤထူလံာ်ဖိတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးဟ်လီၤ
အီၤဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤအပူၤ ယုာ်ဒီးတၢ်ခွဲး
တၢ်ယၢ်အကလၢတၢ်ကကွဲးဟ်လီၤအီၤဆူညါသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်
တဘျုးမၤလီၤကယး (မ့) မၤလီၤမၢ်ကွံာ်အီၤနီၣ်တမံၤဘၣ်
န့ၣ်လီၤ.

အဆာဖိ (၄၆) ဘီမုာ်စာဖိာ်ကရုာ်တၢ်ဘျုးမိာ်ပုာ်

၁. တၢ်လၢအအိာ်ကွဲးပာ်လီၤအသးဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်တဘၣ်ထုးဖျါထီၣ်အခိပညီလၢကဒုးအိာ်ထီၣ်တၢ်ထီဒါ (မ့) ချၢာ်ချဲလိာ်အသးဒီးဘီမုာ်စာဖိာ်ကရုာ်အတၢ်ဘျုးမိာ်ပုာ် မ့တမ့ာ် ဟ့ၣ်သဆၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအကထုးဖးကွံာ်ဒီးမၤဘၣ်ဒိထံကီာ်သဘျုးသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ယူတၢ်ဖိးဒီးတၢ်လီာ်တၢ်ကျဲလၢပျဲၤနီတခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤကျၢာ်ဘာဝဲဒၣ်ပုၤထူလံာ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒီးအမူဒါသ့ၣ်တဖၣ်အယိ အလီၤအိာ်သပျာ်ကတၢ်လၢတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးပာ်လီၤအီၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်သုတဆိးကါအီၤလၢကဒုးအိာ်ထီၣ်တၢ်တံာ်တၢ်ဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျုးလၢထံကီာ်အတၢ်ယူတၢ်ဖိး, တၢ်မုာ်တၢ်ခုၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

၂. လၢတၢ်ဆိးကါက့ၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အီၤဖဲလံာ်ဘိးဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, အလီၤအိာ်လၢတၢ်ကဘၣ်ပာ်ကဲဝဲဒၣ်ပုၤဟီၣ်

ခိန်ဖိခွဲးယာ်ဒီးတၢ်သဘျုးခွဲးယာ်သ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ်, ဒီး တကတီၢ်ယီၤကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအဖိးမံလိာ်အသးဒီးထံ ကီၢ်ဘီမ့ၢ်ပှၤဟီၣ်ခိန်ဖိခွဲးယာ်အမူဒါဒီးတၢ်မၤလၢတၢ်က ဘၣ်လူၤပိာ်မၤထွဲအိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအတအိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ် တလီၤတၢ်နီၤတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

၃. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်အိၣ်ဖဲလံာ်ဘိး ဘၣ်သၢလီၤတဘျုးအံၤအပူၤသ့ၣ်တဖၣ် တၢ်ကဘၣ်ထူး ဖျါထီၣ်အိၣ်ပညီၤလၢအဖိးမံလိာ်အသးဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ် ဘျုးခိၣ်သ့ၣ် (Principles) နီၤပစံးတၢ်အသိး တၢ်လၢအ ပၣ်ယုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်တီၢ်တြၢ်, နီၣ်မိၣ်ခြံၣ်စံၣ်, တၢ်ဟ် ကဲက့ၤပှၤဟီၣ်ခိန်ဖိခွဲးယာ်, တၢ်တုၤသိးထဲသိး, တၢ်တ ကွၢ်တလီၤတၢ်ဘၣ်, တၢ်ပတၢ်ပြုးလၢအဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဟ်သး ကဆိဒီ (တၢ်သ့ၣ်ဘျုးသးဘျုး) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်ဒီးသန့

https://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf

https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/UNDRIP_E_web.pdf

http://files.unicef.org/policyanalysis/rights/files/HRBAP_UN_Rights_Indig_Peoples.pdf

https://www.iwgia.org/images/publications/0645_Learn_and_Exercise_your_rights.pdf

https://aippnet.org/wp-content/uploads/2020/02/5.-UNDRIP-Manual_-High-Volume2.pdf

<https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/>

<https://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx>

